

Բարձրաձայնեք գիտության մասին

Այն, որ հայկական ՁԼՄ-ում գիտության լուսաբանման խնդիր ունենք, արդեն վաղուց է հայտնի, բայց վերջերս նաև պարզ դարձավ, որ խնդիրը հեշտ հաղթահարելի է. միայն թե ցանկություն լինի: Իսկ ցանկություն կա: Հայաստանում գործող գիտական լրագրողների խմբի համակարգող և անփոփոխ առաջնորդ, Հայկական աստղագիտական ընկերության համանախագահ Արեգ Միքայելյանն առաջարկում է հունիսի 15-ը հայտարարել գիտության բարձրաձայնման օր: Նպատակ հետապնդելով, որ այդ օրը բոլոր ՁԼՄ-ը նվիրեն գիտության լուսաբանմանը, սույն թվականի հունիսի 15-ին ԳԱԱ նախագահության շենքում հրավիրվել էր մամլո ասուլիս, որի ժամանակ ելույթ ունեցան ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը և Հայկական աստղագիտական ընկերության համանախագահ Արեգ Միքայելյանը:

ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադ. Ռադիկ Մարտիրոսյանը խոսեց Հայաստանում գիտության կազմակերպման և պետական ֆինանսավորման մասին: Արեգ Միքայելյանն առաջարկներ ներկայացրեց գիտության ֆինանսավորման այլ-ընտրանքային ձևերի և գիտության հեղինակության բարձրացման վերաբերյալ:

Ակադ. Ռադիկ Մարտիրոսյանն իր ողջույնի խոսքում նշեց, որ շատ է կարևորում լրատվամիջոցների ուշադրությունը գիտության հանդեպ: Եվ չնայած այն հանգամանքին, որ վերջին 20-25 տարիների ընթացքում գիտնականի և գիտության հեղինակությունը մեր երկրում ընկել է, այսօր բավականին արդյունավետ քայլեր են արվում առաջացած խնդիրները հաղթահարելու ուղղությամբ: ՀՀ ԳԱԱ նախագահը կարևորում է այդ գործում երիտասարդների ներգրավվածությունը, իսկ դրա համար, հայտնի բան է, պետք է, որ ոլորտը գրավիչ լինի, և դա պիտի ապահովեն բուհերը, ինստիտուտները: Բացի այդ առկա են որոշակի սոցիալական խնդիրներ, որոնց լուծումն էլ պետք է ստանձնի պետությունը: Ու երբ այս երկուսը լինեն, ինչպես նաև լինի գիտության պատշաճ լուսաբանում, մենք կհասնենք ցանկալի արդյունքի: Չնայած առկա դժվարություններին հատկապես հիմնարար գիտության ոլորտում այնուամենայնիվ մեր երկրում գիտությունը շարունակում է զարգացում ապրել, նորանոր ձեռքբերումներ ունենալ: Սա փաստում են բազմաթիվ անկախ միջազգային և արտասահմանյան կազմակերպությունների կողմից տրված գնահատականները հենված վիճակագրական տվյալների վրա: Եվ սա ընդունենք որպես ոչ շահագրգիռ կողմի օբյեկտիվ գնահատական: Այդպիսիների շարքում պարոն Մարտիրոսյանն առանձնացրեց UNESCO-ի 5 տարին մեկ լույս տեսնող հաստատվոր (600էջ) զեկույցը: Այս ժողովածուն նվիրված է գիտության աշխար-

հում ձեռքբերումներին և պատրաստվում է UNESCO-ի վիճակագրական ինստիտուտի կողմից: Այս ձեռնարկի վերջին համարում, որ լույս է տեսել 2010թ., մեր տարածաշրջանի, այն է՝ Կենտրոնական և Արևմտյան Ասիայի տարածաշրջանի երկրների շարքում (Հայաստան, Ադրբեջան, Վրաստան, Ղազախստան, Տաջիկստան, Դրոզստան, Թուրքիա, Իսրայել) Հայաստանն առաջինն է իր գիտական արդյունքով՝ 544 միավոր, որն ավելի նշանավոր ու գնահատելի է դառնում, երբ համեմատում ենք, օրինակ, հարևան Ադրբեջանի 292, կամ Ղազախստանի 218 միավորի հետ. այս էլ այն դեպքում, երբ ամեն տարի գիտության ֆինանսավորման համար մեր երկրում տրամադրվում է 23 մլն, Ադրբեջանում՝ 114 մլն և Ղազախստանում՝ 384 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ հետազոտող-գիտնականների թիվը բաշխվում է 4114, 11200 և 10700-ի համապատասխանաբար: Հարկ է նշել նաև, որ հայկական գիտական արդյունքի կեսից ավելին ապահովվում է միջազգային գիտական համագործակցության միջոցով. քանի որ Հայաստանում ՀՆԱ-ի միայն 0.24 %-ն է ուղղվում գիտության զարգացմանը (Եվրոպա- 2 %, ԱՄՆ - 2,5%):

Մեր երկրում գիտության զարգացման հիմնական ուղղություններն են ֆիզիկան, մաթեմատիկան, ինֆորմատիկան, քիմիան ու կենսաբանությունը:

ՀՀ ԳԱԱ նախագահը մեկ այլ ձեռքբերման մասին էլ հայտնեց: Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի երեք ինստիտուտներ շահել են ԵՄ գիտական հետազոտությունների և տեխնոլոգիական զարգացման 7-րդ շրջանակային ծրագրի (FP7) դրամաշնորհները: Յուրաքանչյուր ինստիտուտի կհատկացվի 500 հազ. եվրո : Դրամաշնորհները շահել են Հայաստանի ԳԱԱ ֆիզիկական հետազոտությունների, ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտները և Եկոլոգոնոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնը:

Հարկ է հիշել մեկ այլ հետաքրքիր ծրագրի մասին նույնպես. «Պահանջում ենք գիտության ֆինանսավորման ավելացում» ֆեյսբուքյան նախաձեռնությունը 2011թ. մայիսի 25-ին հայտարարել էր Ազդեցության գործակից-IF ունեցող միջազգային գիտական ամսագրերում տպագրություններ ունեցող երիտասարդ գիտնականների խրախուսման ծրագրի մեկնարկը: 133 երիտասարդ գիտնական մասնակցության հայտ է ներկայացրել, տվյալները ստուգվել են, և համապատասխան մեթոդաբանությամբ հաշվարկվել է ազդեցության գործակից ունեցող յուրաքանչյուր հոդվածին հասնող խրախուսավճարը:

Ծրագրի ֆինանսավորման համար զգալի գումար է հատկացրել «Գազիկ Ծառուկյան» հիմնադրամը: Մրցանակաբաշխությունը կայացավ սույն թվականի հունիսի 10-ին,

և 100-500 հազարական դրամ խրախուսավճարներ ստացան 95 երիտասարդ գիտնական-հետազոտողներ:

Պարոն Միքայելյանը խոսեց գիտության ոչ բավարար լուսաբանման մասին իրավացիորեն փաստելով, որ այսօր հայկական ՁԼՄ-ում սպորտային ոչ այնքան կարևոր իրադարձություններն ավելի շատ են լուսաբանվում, քան գիտության ձեռքբերումները: Գիտության մասին խոսելիս էլ Հայաստանի ՁԼՄ-ն նախընտրում է տեղեկացնել հանրությանը գիտության բնագավառի խնդիրների, ինտրիգների, անհամաձայնությունների, այլ ոչ ձեռքբերումների և գյուտերի մասին: Գիտության վարկանիշը մեծ չափով պայմանավորված է գիտության տարբեր ոլորտների վերաբերյալ հանրության տեղեկացվածության ցածր մակարդակով:

Այս խնդրի լուծման համար Աստղագիտական ընկերության համանախագահ Արեգ Միքայելյանն առաջարկեց գիտական հիմնարկներին որոշակի պարբերականությամբ մամլո հաղորդագրություններ տարածել ձեռքբերումների և նոր համագործակցությունների մասին: Բացի այդ մեկ այլ խնդիր էլ կա. ոչ մի բուհում չի դասավանդվում գիտական լրագրություն առարկան: Իսկ ինչ վերաբերում է գիտության ֆինանսավորման հետ կապված հարցերին, պարոն Միքայելյանն ավելի իրատեսական մոտեցում ունի. նա գիտակցում է, որ այսօր անհնար է այն հինգ անգամ ավելացնելը, քանի որ այդչափ կտրուկ աճի համար պետությունը համապատասխան ֆինանսներ չունի: Փոխարենը գիտնականն առաջարկում է այլընտրանքային տարբերակ դիտարկել, օրինակ փոխառել ամերիկյան փորձը, որտեղ գիտության ֆինանսավորման միջոցների 1/3-ը հովանավորչական բնույթի են, տրամադրվում են գործարարների կողմից, որոնց համար գործում է օրենք հովանավորչության վերաբերյալ, և հովանավորներն ազատվում են որոշակի հարկերից:

Ինչպես տեսանք, Հայաստանում գիտությունը ոչ միայն չի դադարել զարգանալ, այլև թևակոխել է նոր հնարավորություններ խոստացող, համեմատաբար ավելի շատ ֆինանսավորման ու միջազգային համագործակցությունների փուլ:

Եվ, իսկապես, նպատակին հասանք այդ օրը բազում լրատվամիջոցներ միաժամանակ տեղեկատվություն հաղորդեցին գիտության խնդիրների, գիտության և գիտնականների հեղինակության անկման, գիտական գործունեության օժանդակության բացակայության, գիտության ցածր ֆինանսավորման, բայց և գիտական ձեռքբերումների, հաղթանակների, նոր նախագծերի, հայ գիտնականների շահած դրամաշնորհների, գիտության ոլորտում միջազգային համագործակցության նոր հնարավորությունների և հարակից այլ հարցերի մասին:

Հայ ազգը, որ ունեցել է և ունի պայծառ գիտական միտք, պիտի միշտ գնահատի ու հպարտանա իր գիտական ձեռքբերումներով: